

УДК 1:340.1:316.324.8

БРИЖКО В.М., кандидат юридичних наук (*Doctor of Philosophy*), с.н.с.,
Заслужений винахідник республіки

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА: АКСІОЛОГІЯ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА*

Анотація. Про аксіологію як джерело знань філософії у сфері інформаційного права.

Ключові слова: філософія, право, аксіологія, інформаційне право.

Аннотация. Об аксиологии как источнике знаний философии в сфере информационного права.

Ключевые слова: философия, право, аксиология, информационное право.

Summary. About the aksyology, as source of knowledge of philosophy in the field of informational right.

Keywords: philosophy, right, aksyology, informational right.

Постановка проблеми. У час розвитку інформаційних і електронно-інформаційних відносин, які відображають становлення інформаційного суспільства, дедалі більшого значення набувають знання філософії і теорії інформаційного права. Їх призначення – допомогти сформулювати систему нормативно-правового впорядкування відносин та умови створення в державі цілісного інформаційного законодавства на базі сучасних принципів права.

Право – це явище результату віддзеркалення історії формування світової культури, так само як мораль і релігія. Воно встановлює зразок (модель) типової суспільної правосвідомості і поведінки людей та у властивій законодавству нормативній формі розпорядження закріплює духовні і соціальні цінності, накопичені цивілізацією (права людини на життя, свободу, справедливість, творчість, власність, народовладдя, розділення властей і ін.). Забезпечення виконання державою задекларованих в Конституції і в ратифікованих нею міжнародних договорах принципів права, затвердження справедливості, виключення свавілля з життя суспільства – в цьому полягає головне призначення права. Не випадково слово “право” має одне коріння з такими словами як “правда”, “справедливість”, “правова” держава.

Право як об’єкт досліджується різними юридичними науками, кожна з яких розглядає його під кутом зору свого специфічного розуміння досягнення власної мети пізнання дійсності. Розділення юридичної сфери на окремі галузі може створювати враження про те, що поняття “право” в кожній з них має відмінні один від одного властивості. Так, розглядаючи права людини як члена сім’ї, виробничої чи управлінської діяльності, суспільства, держави та ін., зустрічаємося з різними думками про право, поданими під різними уявленнями про відносини. Чим зрозуміліше усвідомлюються ці права, тим більше відчувається потреба їх узагальнення у зв’язку з можливою думкою про те, що існує “купа прав” (а не одне “Право”) й права людини в одній сфері не дуже узгоджуються з її правам в іншій. Тобто виникає потреба у пошуках загальної, філософської ідеї “Права”.

© Брижко В.М., 2014

* Робота є продовженням дослідження за темою “Філософія інформаційного права” (див. [1]) в контексті проблематиці узагальнення філософсько-гуманітарного і теоретичного знання про право, як специфічній формі соціального буття людей і нормативному впорядкуванні суспільних відносин в інформаційній сфері.

Філософія права займається пошуками і встановленням “істинного знання” про загальну ідею права та втілення її у форму нормативного буття людей в суспільстві, що диктується самою наукою, а не будь-яким зовнішнім авторитетом чи парадигмами, які не виправдовуються. Вона спирається на історичні здобутки філософського і соціально-юридичного пізнання та орієнтоване на осмислення явищ суспільно-громадського порядку в контексті таких понять, як людина, суспільство, держава, влада, закон, соціально-правові відносини тощо.

Загальноприйняту в подальшому думку про сутність того, що вкладається в поняття “істинне знання”, першим виказав французький філософ, математик, фізик Рене Декарт (1596 – 1650 рр.) – “*В філософії слід вважати істинним тільки те, що виразно і ясно можна зрозуміти*”. Тим самим у науці було встановлено поняття “принципу” як першооснови, провідної ідеї, основного правила у будь-якому пізнанні, де істинним вважається лише те, що описано за допомогою (на підставі) цього принципу і виведеного з нього. З цього підходу, у даній роботі, й розглядаються всі питання, які стосуються головної у юриспруденції категорії “Право”.

Філософія права має наступні основні функції:

- світоглядна – на відміну від інших історичних форм світогляду (міфології і релігії) пов’язана з інформаційно-понятійним, абстрактно-теоретичним поясненням;
- методологічна – передбачає вивчення методів пізнання соціально-правових явищ, найзагальніші підходи до їх визначення;
- соціальна – покликана виконувати двоєдину задачу – пояснювати соціально-правове буття та сприяти духовним і матеріальним позитивним змінам у житті людини, суспільстві та діяльності держави;
- гуманітарна – повинна сприяти формуванню гуманістичних цінностей і ідеалів, затвердженню позитивної мети життя;
- прогностична – передбачає оцінку стану та створення гіпотез про тенденції соціально-правового буття.

Методологія філософії права визначається як філософське вчення про методи пізнання і перетворення правової реальності, про застосування принципів світогляду до процесу пізнання природи права, до правової творчості взагалі, правового знання і мислення та до юридичної практики. При цьому маються на увазі не лише загальнофілософські, але і конкретно-наукові методи.

Методи філософії права – це сукупність прийомів і способів, за допомогою яких здійснюється процес отримання об’єктивних знань про загальні закономірності і суть правових і державних явищ. Крім того, під методами філософії права розуміються також способи впорядкування наявного матеріалу, його логічного розташування з метою подальшого глибшого і різностороннього вивчення.

Як вже зазначалося нами у [1], у всьому методологічному спектрі досліджень філософія права спирається на досягнення і знання таких областей людського пізнання як онтологія, аксіологія, антропологія, гносеологія і епістемологія, герменевтика, логіка.

Метою статті є визначення суті та змісту основних понять аксіології та її значення для наукового становлення інформаційного права.

Виклад основного матеріалу. Аксіологія (від давньогрец. ἀξία – цінність – теорія цінностей) – це розділ філософії, який вивчає питання, пов’язані з природою цінностей, їх місцем у реальності і структурі ціннісного світу, тобто про зв’язок різних цінностей між собою, з соціальними, культурними чинниками і структурою особи [2]. Аксіологія як особливий розділ філософського знання виникає тоді, коли поняття “буття” розщеплюється на два елементи: реальність і цінність як можливість практичної реалізації.

Вперше питання про цінності було поставлене Сократом, який зробив його центральним пунктом своєї філософії, сформульованим їм у вигляді питання про те, що є “Благо”. “Благо” є реалізована цінність – корисність. Тобто цінність і користь – це дві сторони однієї і тієї ж медалі. У концепції Платона “Єдине”, або “Благо” було тотожне буттю, добру і красі [3]. Такого ж трактування щодо природи цінностей дотримується вся платонічна гілка філософії, до часів філософії І. Канта [4] та Г.В.-Ф. Гегеля [4].

У наш час в аксіології визнаються такі напрями наукових шкіл [6 – 9]:

- трансценденталізм (від лат. – що “виходить за межі”, тобто те, що знаходиться за межами свідомості і пізнання). Пов’язаний з уявленням про цінність як про ідеальне буття, що співвідноситься не з емпіричною, а з “чистою”, або трансцендентальною свідомістю. Будучи ідеальними, цінності не залежать від людських потреб і бажань. Проте, цінності повинні якимось чином корелювати з реальністю. Тому необхідно або ідеалізувати емпіричну свідомість, приписавши їй нормативність, або розвинути ідею “логосу”, деякої надлюдської суті (енерго-інформаційного простору, всекосмічного інформаційного “розуму”, що визначає засади всесвіту – від Авт.);

- персоналістичний аксіологізм. Розвиває останню з двох вищеназваних можливостей, пов’язану з ідеєю “логосу” (М. Шелер) [10]. Реальність цінності обумовлена згідно з М. Шелером “позачасовою аксіологічною вірою в Бога”, недосконалим віддзеркаленням якої служить структура людської особи. Тип особи визначається властивою їй ієрархією цінностей, яка утворює її онтологічну основу. М. Гартман у цьому контексті поставив питання про необхідність автономізації цінностей і звільнення аксіології від релігійних передумов [11];

- культурно-історичний релятивізм, тобто умовність знань про цінності. Ця теорія пов’язана з ім’ям В. Дільтея [12], якій стверджував ідею аксіологічного плюралізму – множинності рівноправних ціннісних систем, що залежать від культурно-історичного контексту і пізнаються в рамках таких контекстів;

- соціологізм. Теорія розвиває уявлення неокантіанців про цінність як норму, значущість її для суб’єкта та застосування до інтерпретації соціальної дії. Надалі в школі структурно-функціонального аналізу Т. Парсонса [13, 14] поняття “цінність” набуває узагальненого методологічного значення як засіб виявлення і опису соціальних відносин і інститутів: соціальна система будь-якого масштабу пропонує наявність деяких цінностей, що сприймаються всіма його членами.

У загальному аспекті аксіологія у юридичній сфері передбачає вивчення реалій і цінностей у життєдіяльності людини, суспільства і держави з метою раціонального впорядкування суспільних відносин на основі легалізації положень щодо стосунків, виконання яких забезпечується нормами законів та підзаконних нормативних актів. Основними поняттями у юридичній аксіології є “інформаційна культура” та “правова культура” як похідні від базового поняття “культура”.

“Культура” (від лат. “cultura” – освіта, розвиток) – це найуніверсальніший феномен людського буття, який проявляється у всіх його сферах та на всіх рівнях. У зв’язку з цим існує багато її визначень, які стосуються, зокрема, якості і характеристики особистості, історично обумовлених реаліями культурно-суспільних цінностей.

Дефініція поняття “культура” визначається як [15, с. 105]: 1. *Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людським суспільством, що характеризують певний рівень розвитку суспільства.* 2. *Соціально-прогресивна творча діяльність людей та її результати у всіх сферах буття та свідомості, спрямована на зміцнення діяльності, на перетворення багатства людської історії у внутрішнє багатство особистості, на всебічне та повне виявлення та розвиток сутності сил людини.*

Завдяки культурі відбувається ознайомлення зі світом, духовно-інтелектуальні пошуки сенсу та гармонії у житті, де найважливіші результати виступають у формі моралі, мистецтва та наукових досягнень.

Функції культури:

- пізнавальна. Через процеси інформування культура розкриває досягнення людства у природничій, гуманітарній і техніко-технологічній галузях знань, спрямовуючи її тим самим для подальшого пізнання світу та себе;

- світоглядна. На основі таких форм людської свідомості, як міфологія, релігія, філософія, наукове, техніко-технологічне пізнання тощо культура формує світогляд людини через поєднання в цілісну й завершену форму всіх чинників життя особистості – емоційних, пізнавальних, оціночних, вольових тощо;

- комунікативна. Забезпечує передання досвіду між поколіннями та всередині них за допомогою спадковості та сформованих на її основі способів і типів спілкування між людьми (мови, обряди, традиції тощо);

- ціннісно-орієнтаційна. Містить у собі систему цінностей та етичних правил, які дозволяють людям, що їх засвоїли, орієнтуватися в історично визначених обставинах життєдіяльності суспільства;

- інтегративна. Через засвоєння спільних елементів культурних та правових цінностей відбувається об'єднання людей як на національному, так і на світовому рівнях.

Поняття “культура” наділена величезним потенціалом гуманізму й виступає одним з основних засобів утілення його в життя людини, суспільства та держави. Проте цей потенціал не в змозі реалізовуватися автоматично. Він потребує не тільки філософських та наукових пошуків, а й зусиль із розвитку “духовної культури”, що передбачає її гуманістичну спрямованість.

Академік В.М. Бехтерев, видатний російський медик-психіатр, невропатолог, фізіолог, психолог, основоположник рефлексології і патопсихологічного напрямку, у книзі “Безсмертя людської особи як наукова проблема” (1916 р.) веде мову про “духовну культуру” [16], під чим має на увазі, кажучи сучасною мовою, “інформацію”. Він розглядав її як нематеріальну субстанцію, носіями якої є речовина і енергія. Інформація виробляється, поширюється, сприймається, втрачається в результаті енерго-матеріальних процесів. При цьому, “духовна культура” є сумою інформації, накопиченої попередніми поколіннями. У такому формулюванні втрачається містично-релігійне значення, яке можна припускати в проявах духовності. Носії інформації – книги, картини, звук, радіохвилі, електронне зображення та ін. – є лише засобом представлення інформаційної культури, мета якої – підвищення моральності.

На жаль, закликами і повчаннями не привернеш людину до морального вдосконалення. Але накопичення інформації, в чому прогрес очевидний, сприяє історичному, з урахуванням накопиченого досвіду, формуванню принципів гуманізації суспільних відносин, які, хоча і насилу, але роблять позитивний вплив на свідомість і вчинки окремої людини, що й сприяє поступовому підвищенню інформаційної культури.

Інформаційну культуру насамперед слід розуміти як частину загальної культури і як один з найважливіших аспектів культурних досягнень взагалі. Вона має такі загальні риси як нерозривний зв'язок людини з природою і суспільством та можливості щодо її інформаційно-творчої діяльності.

Тобто, з одного боку, інформаційна культура виступає як необхідний і ефективний чинник збагнення і освоєння людиною реальності, всього того потенціалу знань, який накопичило людство в процесі свого багатовікового історичного шляху. А з іншого інформаційна культура утілює в собі інформаційну діяльність зі створення, зберігання,

використання і поширення знань. Звідси існують два аспекти інформаційної культури – соціокультурний та техніко-технологічний.

У соціокультурному аспекті інформаційна культура – це відомості про принципи і механізми, що забезпечують позитивну взаємодію різних культур, їх з’єднання в загальний досвід людства. В основі зазначеного лежить властивість інформації як засобу надання знань, що відображає семантико-синтаксичну сутність поняття “інформація”. У цьому контексті інформаційна культура є елементом загальної культури, найважливішим засобом формування світової культурної спільноти, в умовах становлення світового інформаційного простору. Вона визначає рівень інформаційного спілкування – принципово нові форми зв’язків без особистої присутності індивідів та в режимі діалогу.

У техніко-технологічному аспекті інформаційна культура – це оптимальні способи поводження із знаками, даними, які надають інформацію, знання для вирішення фундаментальних і прикладних завдань розвитку науково-технічного прогресу шляхом вдосконалення засобів виробництва, зберігання і передачі даних, що відображає сигматико-семіотичну сутність поняття “інформація”. При цьому, інформаційна культура вбирає в себе знання наук, використання досягнень яких необхідні для спілкування та успішної інформаційній діяльності завдяки засобам електронно-інформаційного простору. До них передусім можна віднести кібернетику, інформатику, математику, теорію проектування баз даних і ряд інших дисциплін. Ці наукові напрями надають знання щодо нових інформаційних технологій і уміння їх застосовувати як для автоматизації рутинних операцій, так і для удосконалення творчих пошуків.

Розглядаючи інформаційну культуру в техніко-технологічному аспекті як частину загальної культури слід мати на увазі те, що ця частина вельми специфічна.

Традиційно під інформаційною культурою розуміється область життєдіяльності, яка пов’язана з інформуванням людини. З появою інформаційно-комп’ютерних систем і мереж виникла культура, пов’язана з процесами інформатизації в суспільстві, що визначає потребу у формуванні нових інформаційно-технологічних якостей людини. Це, з одного боку, визначається можливостями виходу на новий рівень вирішення різноманітних завдань і отримання знань завдяки врахуванню значно більшої кількості постановочних умов та оперативності в інформаційній взаємодії, а з іншого – новим типом спілкування, зокрема, вільним його вибором, що стало можливим завдяки засобам електронно-інформаційного простору. При цьому, як частина загальної культури людини, інформаційна культура у електронно-інформаційному просторі має засвоїти етику і естетику, ергономіку і питання інформаційної безпеки, як у значенні захисту даних, які надають інформацію, так і в значенні захисту людини від маніпулювання її свідомістю [17].

Розвиток інформатизації у подальшому може вимагати дещо нової культури і нового типу мислення, які формуються в результаті звільнення людини від традиційного інформаційного забезпечення і переходу до інформаційно-інтелектуальної роботи. Остання більшою мірою, ніж раніше здібна до ефекту малого передбачення наслідків очікуваних результатів та порушень прав людини, інтересів суспільства і інформаційної безпеки держави. В таких умовах не тільки зростає значення цілісної системи в упорядкуванні суспільних відносин в інформаційній сфері, а й набуває важливе значення складова юридичної аксіології – правова культура.

Правова культура – це система цінностей правових ідей і правових традицій, прийнятих членами певної спільноти (державної, релігійної, етнічної), які використовують для забезпечення упорядкування суспільних відносин. Правова

культура людини визначається в умінні і навиках користуватися правом та законом, орієнтації діяльності на право, а також в оцінці власних знань права [18].

Правова культура виконає такі функції:

- інформаційно-пізнавальна. Пов’язана з теоретичною і організаційною діяльністю з формування правової держави і громадянського суспільства. Покликана сприяти узгодженню групових і особистих інтересів, забезпечити соціальну справедливість і свободу, можливість розвитку. Одночасно ця функція має і комунікативний зміст – забезпечує інформування і спілкування громадян з юридичних проблем;
- правового впорядкування суспільних відносин. Спрямована на забезпечення стійкого, злагодженого, динамічного і ефективного функціонування всіх елементів правової і законодавчої системи суспільства в цілому;
- ціннісно-нормативна. Виявляється в різноманітних фактах і їх юридичній інтерпретації, які набувають суспільного значення та відображаються в свідомості людей, їх вчинках, організації і діяльності соціальних інститутів. Мова йде про цінності приписів права та їх віддзеркалення в положеннях (нормах) законодавства. Лише в цьому разі законодавство набуває рівень відповідності правовим цінностям та праву;
- прогностична. Охоплює правотворчість і реалізацію приписів права, забезпечення правомірної поведінки громадян, їх соціальної активності, включаючи аналіз тенденцій, характерних для всієї системи законодавства.

Правова культура включає такі елементи, як право, правосвідомість, правові відносини, законність і порядок, законотворчу, правозастосовну та інші види діяльності в суспільстві і має розгалужену систему соціальних інститутів – законодавчі органи, суд, прокуратуру, міліцію, пенітенціарні установи [19].

Залежно від носія розрізняють три окреми види правової культури по відношенню до суспільства, особи та соціальної групи [20].

Правова культура суспільства. Частина загальної культури, яка є системою цінностей, що накопичені людством в області права і відносяться до правової реальності даного суспільства: рівня правосвідомості, режиму законності і правопорядку, стану законодавства, стану юридичної практики та ін. Високий рівень правової культури є показником правового прогресу. Культура суспільства є результатом соціально-правової активності окремих осіб, колективів і інших суб’єктів права. Вона виступає відправним моментом, базою для такого роду активності й в цілому для правової культури особи.

Правова культура особи. Це обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку особи, що забезпечує її правомірну діяльність.

Правова культура особи передбачає:

- наявність знань правової інформації; інформованість – основний канал формування юридично зрілої особи (становить інтелектуальний аспект);
- перетворення накопиченої інформації і правових знань в правові переконання, звички правомірної поведінки (становить емоційно-психологічний аспект);
- наміри та дії згідно з правовими знаннями і правовими переконаннями, тобто – поступати відповідно до правого закону: використовувати свої права, виконувати обов’язки, дотримувати обмежень, а також уміти відстоювати свої права у разі їх порушення (становить поведінковий аспект).

Правова культура особи характеризує рівень правової соціалізації члена суспільства, ступінь засвоєння і використання ним правових приписів у державному та соціальному житті, Конституції та інших законах. Будучи компонентом правової культури суспільства і залежною від неї величиною, правова культура особи відображає ступінь і характер

суспільного розвитку, що забезпечує правомірну поведінку людини. Головне, вона пов'язана з рівнем освіти людини та залежить від її правової інформованості.

Правова культура особи означає не тільки знання і розуміння “Права” та “Закону”, а й правові думки про них як про соціальну цінність. Вона включає самооцінку і вдосконалення людиною своїх здібностей та якостей не тільки на основі лише тимчасово діючих нормативних розпоряджень, але, перш за все, що дуже важливе, на основі правових досвіду і знань, тобто – принципів “Права”. Іншими словами, правова культура особи – це позитивна її свідомість про “Право” у дії, яке спрямоване на зміцнення законності і правопорядку.

Правова культура групи. У науковій літературі нерідко зустрічається вказівка і на третій вид правової культури – правову культуру соціальної (професійної) групи, що характеризується рівнем її правосвідомості, а також рівнем реального виконання нею приписів права. Враховуючи, що характеристика правової культури суспільства в цілому збігається з характеристикою правової культури соціальної групи, виділяти правову культуру соціальної групи з культури суспільства доцільно безпосередньо при вивченні конкретної соціальної групи, а не правової культури як такої.

Професійній правовій культурі властивий вищий ступінь знання і розуміння правових явищ у відповідних областях професійної діяльності. Правова культура працівників юридичної праці потребує більшої зрілості та професіоналізму. Кожна юридична професія має свою специфіку, що обумовлює і особливості правової культури різних її представників (суддів, прокурорських працівників, співробітників органів внутрішніх справ, юрисконсультів, адвокатів тощо). Головне в їх професійній правовій культурі – верховенство права та відповідний цьому верховенству стан справ в законодавстві держави: підготовка юридичних кадрів, роль юридичних служб у всіх сферах суспільного і державного життя, стан суду, адвокатури, прокуратури, нотаріату, міліції, розвиненість наукових юридичних установ та ефективність роботи юридичних професійних суспільних організацій тощо.

Висновки.

1. *Аксіологія* – розділ філософії, який передбачає пізнання природи цінностей, їх місця в реальності і зв'язку різних цінностей між собою, з соціальними, культурними зразками, пристрастями і інтересами різних суб'єктів. Ціннісний підхід виявляється вже з самого початку соціального пізнання – з вибору об'єкту дослідження. Цей вибір здійснюється конкретним суб'єктом виходячи з його життєвого і пізнавального досвіду, індивідуальних цілей і задач.

2. *Юридична аксіологія* – це науковий напрям про реалії та цінності суспільного життя, що визначаються та забезпечуються правом, яке має адекватно відобразитися у нормах законів, та про цінності самого права (правові цінності), що визначає рівень правової культури.

Правова культура – це система цінностей правових традицій і правових ідей, прийнятих членами певної спільності (державної, релігійної, етнічної), які використовують її для забезпечення упорядкування суспільних відносин. Правова культура людини визначається в умінні і навиках користуватися правом та законом з орієнтацією життєдіяльності на приписи світових правових стандартів, що визначають досягнення цивілізації у проблемах цінностей.

Проблема цінностей виникає в суспільстві, коли знецінюються культурно-історичні традиції і уявлення про справедливість життєвого устрою, ігнорується досвід досягнень світової цивілізації. Цей досвід одержує віддзеркалення в міжнародних правових стандартах, приписи якого визначають принципи справедливих та правових відносин.

Головне полягає у тому, що саме формулювання правових стандартів визначає суть того, що вкладається в поняття “право”, яке і складає основну цінність в юридичній сфері.

3. У сфері інформаційного права аксіологія спрямована на дослідження проблем інформаційно-правової культури.

Інформаційно-правова культура – це стан особливостей свідомості та поведінки у життєдіяльності людей, а також діяльності суспільства та держави, які пов’язані з інформаційно-правовими відносинами, що втілюються у результатах інформаційної діяльності. Іншими словами, інформаційно-правова культура – це історично сформована у приписах права та закріплена в нормах законодавства множина знань, які проявляються завдяки інформаційній комунікації у правомірній діяльності та поведінці.

4. У інформатиці та інформатизації аксіологія спрямована на розвиток культури комп’ютерної та мережевої освіченості людини.

З появою інформаційно-комп’ютерних систем і мереж виникла культура, пов’язана з процесами інформатизації, що визначає потребу у формуванні нових інформаційно-технологічних якостей людини. Це, з одного боку, визначається виникненням можливостей виходу на новий рівень вирішення різноманітних завдань і отримання знань завдяки врахуванню значно більшої кількості постановочних умов та оперативності в інформаційній взаємодії, а з іншого – новим типом спілкування, зокрема, вільним його вибором, що стало можливим завдяки засобам електронно-інформаційного простору.

У майбутньому розвиток інформатизації може вимагати дещо нової культури і нового типу мислення, які формуються в результаті звільнення людини від традиційного інформаційного забезпечення і переходу до інформаційно-інтелектуальної роботи. Остання більшою мірою, ніж раніше здібна до ефекту малого передбачення наслідків очікуваних результатів та порушень прав людини, інтересів суспільства і інформаційної безпеки держави. В таких умовах зростає не тільки значення створення на наукових підходах цілісної системи інформаційного права та інформаційного законодавства в упорядкуванні інформаційних відносин.

Головне сьогодні полягає у поширенні розуміння існування такої реальності, яка на основі історичних та філософських здобутків юридичної аксіології свідчить про об’єктивно-наукову спрямованість становлення правової культури, і насамперед в інформаційній сфері, що передбачає не лише декларативне проголошення верховенства “Права” над “Законом”.

Використана література

1. Брижко В.М. Філософія права : юридична онтологія в сфері інформаційного права // Інформація і право. – № 3(6)2013. – С. 14-21.
2. Аксіологія. – Режим доступу : [//www.ru.wikipedia.org/wiki](http://www.ru.wikipedia.org/wiki)
3. Платон : соч. в 3-х т. ; [пер. с древнегреч. ; под ред. А.Ф. Лосева и В.М. Асмуса]. – М. : “Мысль”, 1968.
4. И. Кант. Критика чистого разума ; [пер. с нем. Н. Лосского] ; примеч. Ц.Г. Арзаканяна. – М. : Эксмо, 2007. – 736 с.
5. Гегель Г. В.-Ф. Философия права (1781 г.) ; [пер. с нем.] ; ред. и сост. Д.А. Керимов и В.С. Нерсесянц ; авт. вступ. и примеч. В.С. Нерсесянца. – М. : Мысль, 1990. – 524 с.
6. Ильин В.В. Аксіологія. – М. : Изд-во МГУ, 2005. – 216 с.
7. Розов Н.С. Ценности в проблемном мире : философские основания и социальные приложения конструктивной аксіології. – Новосибирск : НГУ, 1998.
8. Проблемы ценностного подхода в праве : традиции и обновление ; редкол. Графский В.Г., Мамут Л.С., Нерсесянц В. С. (отв. ред.). – М. : Изд-во ИГиП РАН, 1996. – 89 с.

9. Графский В.Г. Политико-правовые ценности : история и современность / [В.Г. Графский, Д.В. Дождев, Н.Н. Ефремова, Н.Ю. Козлова и др.] ; под ред. В.С. Нерсисянца ; редкол. : Графский В.Г., Лаптева Л.Е., Мамут Л.С. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 256 с.
10. Шелер М. Философское мировоззрение. – Режим доступа : [//www.max-scheler.spb.ru/content/view/87/37](http://www.max-scheler.spb.ru/content/view/87/37)
11. Гартман Николай. К основоположению онтологии / Николай Гартман ; [пер. с нем. Ю.В. Медведева] ; под ред. Д.В. Сютяднева. – С-Пб. : “Наука”, 2003. – 627 с.
12. Основные идеи философии Дильтея. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000007/st044.shtml>
13. Толкотт Парсонс. – Режим доступа : [//www.works.doklad.ru/view/tmY55vKe6GE.html](http://www.works.doklad.ru/view/tmY55vKe6GE.html)
14. Мертон Р.К. Общетеоретические проблемы социологии : проблемы и перспективы / Р.К. Мертон, Л. Брум ; ред. Л.С. Котрелл. – М. : Прогресс, 1965. – С. 25-67.
15. Інформаційне суспільство. Дефініції: людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція / авт.-уклад. Брижко В.М. ; за ред. Р.А. Калюжного, М.Я. Швеця. – К. : “Інтеграл”, 2002 р. – 220 с.
16. Бехтерев В.М. Бессмертие человеческой личности как научная проблема. – С-Пб. : “Алетейя”, 1999 г. – Режим доступа : [//www.lib.misto.kiev.ua/FILOSOF/BEHTEREW/bessmertie.txt](http://www.lib.misto.kiev.ua/FILOSOF/BEHTEREW/bessmertie.txt)
17. Брижко В. е-боротьба в інформаційних війнах та інформаційне право : монографія / В. Брижко. – К. : ТОВ “ПанТот”, 2007. – 218 с.
18. Пристенский В.Н. Русская аксиология права : личность в контексте тотальности. – СПб. : СПбГУ, 2006. – С. 266-273.
19. – Режим доступа : [//www.grandars.ru/college/pravovedenie/pravovaya-kultura.html](http://www.grandars.ru/college/pravovedenie/pravovaya-kultura.html)
20. – Режим доступа : [//www.103.crimea.ua/index.php/info-tsentr/grazhdanam/bioetika-i-pravovaya-kultura/111-pravovaya-kultura-osnovnye-ponyatiya](http://www.103.crimea.ua/index.php/info-tsentr/grazhdanam/bioetika-i-pravovaya-kultura/111-pravovaya-kultura-osnovnye-ponyatiya); [//www.vuzlib.org/beta3/html/1/15557/15582](http://www.vuzlib.org/beta3/html/1/15557/15582)

~~~~~ * * * ~~~~~